

ՏՕՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ (Ղուկաս ԺԲ 4-10, Ա Պետրոս Ա 3-9)

Ամէն տարի Փետրուար ամսուն, քաղաքային Մեծ Պահի շրջանին մտնելէ առաջ, Հայց. եկեղեցին կը յիշատակէ երկու ազգային-եկեղեցական տօներ՝ Ղեւոնդեանց Քահանայից եւ Վարդանանց Զօրավարաց յիշատակները:

Առաջինը կը հանդիպի Երեմիայի: Ղեւոնդեան քահանայները եղան այն հոգեւորականները որոնք 451 թուականին՝ Վարդանանց պատերազմի նախօրին, եղան հայ բանակին հետ իբր անոր զօրավիգ կանգնող խումբը եկեղեցւոյ պաշտօնականներու: Անոնց նման ձգեցին իրենց տուններն ու հանգիստը ու գացին նակատ որպէս զի պատրաստ են մարտիկները՝ հոգեւորապէս, տալով անոնց սուրբ եւ կենարար մարմինն ու արիւնը Յիսուս փրկչին:

Ղեւոնդ երէց կը գլխաւորէր քահանայից դասը քովն ի վեր Յովսէփ կաթողիկոսի: Երկուքն ալ խօսեցան ու քաջալերեցին բանակայինները: Յիշեցին Սուրբ Գրիգէն Իսրայէլի ժողովուրդի մղած պատերազմները ընդդէմ անհաւատներու, եւ յուսադրեցին հայ զինուորը երթալու առաջ անվախ եւ քաջարար, որովհետեւ իր պայքարն ու յաղթանակը ամուր գետնի վրայ պիտի դնէր Քրիստոսի հաւատքը Հայաստան աշխարհի հողին վրայ: Ղեւոնդ երէց եւ ընկերները իջան կռուի դաշտը վասն հայրենեաց եւ վասն սուրբ հաւատքի պաշտպանութեան եւ յաւիտենական:

Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով երգուող շարականը հետեւեալն է.

«Սկիզբէն նշանակեցիր Հայաստանի փրկութիւնը անոր շնորհելով

երանելի երաւիրակը՝ Սուրբ Գրիգոր, կ'օրհնենք քեզ անմարմնականներու զօրաց հետ, ով ամենակալ Հայր:»

«Անոր դաւանանքովը քահանայներու դասը քեզի խաչակից ընտրեցիր. շնորհաբաշխ օծումով հովիւներ եւ ուսուցիչներ կարգելով. քեզ կ'օրհնենք անմարմնականներու զօրաց հետ, ով Միածին Որդի:»

«Աւագանէն մաքրելով եւ փրկական մարմնի հաղորդութեամբ բուսնունդ զինուորեալները իրենց արիւնով պայծառացուցիր, պատերազմի մէջ յաղթութեամբ պսակեցիր. քեզ անմարմնականներու զօրաց հետ կը բարեբանենք, ով Հոգիդ նշմարիտ:»

Այս օրուան Ղեւոնդեան քահանայից յիշատակութեան տօնին առիթով առաջին գիրքը որմէ բաժին մը պիտի կարդացուի Ղուկասի աւետարանն է, գլուխ ԺԲ, համար 4էն 10: Հոն երկու կարեւոր պատգամներ կան արձանագրուած: Առաջինը կ'ըսէ. «Կ'ըսեմ ձեզի, իմ սիրելիներուս. մի վախճա՛ն անոնցմէ որ մարմինը կը սպաննեն եւ անկէ վերջ՝ աւելի բան չեն կրնար ընել. վախճե՛ք անկէ, որ սպաննելէ յետոյ իշխանութիւն ունի գեհե՛ն նետելու» (Ղուկաս ԺԲ 4-5):

Ահա երկու չափազանց կարեւոր պահանջներ եւ ակնկալութիւն որ մեր Տէրը Յիսուս ունի իրեն հաւատացողներէն: Այսպէս ապրեցան Ղեւոնդեան քահանայները եւ այսպէս ուսուցին իրենց օրին: Անոնք պատրաստ եղան իրենց մարմինները զոհելու որպէս զի Քրիստոսի հաւատքը կենդանի մնայ հայ հողի վրայ: Անոնք՝ բոլորը, շատ դիւրաւ կրնային ուրանալ զՔրիստոս, եւ

ապրիլ ապահովելու հանգիստ: Բայց նախընտրեցին մեռնիլ վասն հաւատի եւ հայրենեաց: Անոնք կրնային ետ մնալ նակատել Պարսից գործող բանակին դէմ: Կրնային նաեւ այդպէս թելադրել Վարդանի ու իր գորավարներուն: Բայց չըրին:

Մենք այսօր, ներկայ փահանայից դասը եւ զինուորեալ հաւատացեալ ժողովուրդը, ի՞նչ մօտեցում ունինք մեր հաւատի նկատմամբ: Մեր հասկացողութիւնը եւ գործելակերպը արդեօք գոհացուցիչ եւ հանելի՞ք է Աստուծոյ: Վասն զի շատ դիւրին է մեզ ժամանակի պահանջներուն տեղի տալով կրօնը եւ քրիստոնէական հաւատը գործածել իբր վահան, անոր ետին պահպանուիլ, ինքզինք պաշտպանելու եւ լաւ երեւելու համար յաչս ժողովրդեան, բայց խորքին մէջ չհաւատալ ինչ որ ըսուած է եւ գրուած:

Այսպէս ապրելով կարող ենք խաբել մենք զմեզ եւ մեր շուրջիները, բայց չենք կարող խաբել զԱստուած որու առջեւ պիտի կենանք օր մը եւ հաշիւ տանք: Դարերէն եկած մեր հայրերը՝ Ղեւոնդեան փահաններէն սկսեալ, ճշմարիտ վկաները եղան Յիսուսի փարոգութեան, եւ այսօր մեր հոգեւոր պարտքն է զանոնք օրինակել իբր տիպար հերոսները մեր պատմութեան եւ ժառանգած հաւատի:

Ուրեմն յստակ է որ Ղուկաս աւետարանիչի գիրքին մէջ այսօր ընթեռնելու համար նշանակուած Յիսուսի խօսքերը՝ չվախճալ մարմինը սպաննողներէն, եւ խոստովանիլ զՔրիստոս մարդոց առջեւ, եղած են կեանքի ուղին եւ գործունէութեան միջոցը Ղեւոնդեան փահանայից: Մեզի կը մնայ անոնց պատկերը պահել մեր աչքերուն առջեւ որպէս զի մեր կեանքի ուղին ալ լուսաւորուի Տէր Յիսուսի ներկայութեամբ, եւ մենք ալ

միանանք անոնց, ժառանգելու խոստացուած երկնային արքայութիւնը:

Սուրբ գրական ընթերցման համար երկրորդ քաժինը՝ նշանակուած մեր հայրապետներու կողմէ, առնուած է Պետրոս առաքեալի Ընդհանրական Թուղթի Ա գլխուն 3-էն 9 համարներէն: Հոն պիտի նկատենք երկու ուսուցում. առաջինը՝ Յիսուսի յարութեամբ Հայր Աստուած մարդ արարածին շնորհեց իր առատ ողորմութիւնը որով ան վերստին «ծնաւ անեղծ, անարատ եւ անթաւամ ժառանգութեան համար» (Պետրոս Ա 4):

Եւ երկրորդ՝ փորձութիւններ կը տրտմեցնեն, բայց անոնց յաղթելով մարդ արժանի կ'ըլլայ գովի եւ փառքի, պատիւի առարկայ Քրիստոսի կողմէ: Ճիշտ է զինք չտեսաք, բայց սիրեցիք, եւ հիմա ալ չէք տեսներ, բայց կը հաւատաք անոր (Պետրոս Ա 6-8):

Առաջին ուսուցումը կը շեշտէ Յիսուս Փրկչին յարութեան հիմնականութիւնը մարդու վերստին ծնունդը իրականացնելու համար: Ուրիշ խօսքով, մարդ դատապարտեալ էր մահուան, բայց Քրիստոսի յարութեամբ կ'ազատագրուի այդ դատապարտութենէն եւ կուգայ ժառանգել յաւիտեական կեանքը:

Երկրորդ ուսուցումը կը պատկերացնէ այն դժուարութիւնները որ մարդ պիտի ունենայ աշխարհի վրայ ապրած օրերուն: Սակայն, տրուած ըլլալով իր հաւատքը Յիսուսի անձին վրայ գորչէ տեսած, եւ ներկային ալ Ան մարմնապէս չի յայտնուիր իրեն, ատով հանդերձ մարդ իր յոյսը դրած է Յիսուսի վրայ եւ կը սիրէ զայն իր ամբողջ էութեամբ: Ահա թէ ինչու մարդ ուրախ է եւ փորձութիւնները զինք պարտելու տեղ կը գորացնեն: Այնպէս ինչպէս ոսկին կրակի մէջէն անցնելով չի կորսնցներ իր արժէքը, այնպէս ալ ամէն մի հաւատացեալ

անցնելով փորձութեան բովէն կու գայ դուրս մահուր եւ անարատ:

Եզրակացնելով իմ խօսքը կու գամ անգամ մը եւս հաստատելու այն իրողութիւնը որ Ղեւոնդեան ֆահանաներ Վարդանանց պատերազմի նախօրին կեցան իրենց պաշտօնին գլուխը: Վկաները եղան իրենց հաւատքի զօրութեան, դարձան

ֆաշարի եւ ընտրեալ քանակը Քրիստոսի, իջան դաշտ, ընդունեցին մահը եւ ժառանգեցին երկնային անմահութեան պսակը: Հարցը պարզ է, դուն եւ ես, այսօր, գործնական ի՞նչ քան կ'ընենք փաստելու համար որ այդ սուրբերուն ժառանգորդներն ենք մենք:

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑ (Ղուկաս Զ 20-26, Եբրայեցիս ԺԲ 1-7)

Ամէն ազգի պատմութեան մէջ կան բուականներ զորս կարելի չէ մոռնալ: Թուականներ յաղթանակներու յիշատակման, եւ բուականներ պարտութիւնը յիշատակող: Մայիս 26, 451 թուականը անմոռանալի օրերէն մին է երբ Հայ ժողովուրդը իր կեանքի եւ մահուան պատերազմը մղեց Աւարայրի դաշտին վրայ Պարսիկ կայսրութեան հսկայ բանակին դէմ իր փոքրաթիւ բայց ֆաշարի մարտիկներով: Միօրեայ այդ ճակատամարտը կոչուեցաւ իր սպարապետի՝ Վարդան Մամիկոնեանի, անունով - Վարդանանց Պատերազմ:

Հոն էր կաթողիկոսը հայոց, ֆահանայից դասը եւ համայն հայութիւնը: Հոն՝ Աւարայրի դաշտին վրայ, որոշուեցաւ ապագան հայութեան: Հոն՝ աւելի քան պաշտպանութիւնը Հայաստան աշխարհին, Վարդանանց կոռնեցան որպէս զի Քրիստոսի հաւատքը մնայ վառ հայու հոգիին մէջ, վասն զի անոր ոչնցացումը կը պահանջէր Պարսից Յագկերտ թագաւորը:

Եկէ՛ք, կարդանք Պօղոս առաքելի Եբրայեցիներուն գրած նամակի ԺԲ գլխուն առաջին երկու համարները տեսնելու համար թէ ինչպէս, «մեր շուրջը վկաներու այնչափ բազմութիւն մը ունինք, մէկդի դնենք ամէն հպարտութիւն ու ծանր մեղքը եւ համբերութեամբ

ընթանանք դէպի մրցասպարէզը, որ բացուած է մեր առջեւ. նայինք Յիսուսին՝ հաւատքի զօրագլուխին» (Եբրայեցիս ԺԲ 1-2): Կը մտածեմ: Այս հատուածն էր արդեօք այն պատգամը որ կաթողիկոսն ու ֆահանայից դասը փոխանցեցին հայոց բանակին որ Մայիս 26, 451 թուականին դէպի պատերազմի ճակատը կը յառաջանար պաշտպանելու այդ նոյն հաւատքը, ընդդէմ Պարսից կրակապաշտութեան պահանջին եւ պարտադրումին հայոց վրայ:

Այո, նշմարիտ է, այսօր մենք շրջապատուած ենք բիրաւոր վկաներով՝ Վարդանանց զօրախումբը եւ անոր հետեւող անհաշիւ հոգիները, բոլորը հաւաքուած Հայց. Եկեղեցւոյ կամարներուն տակ: Անոնք կամաւոր նահատակներ եղան վասն զի հաւատացին Յիսուսի անուան: Ահա, անոնց անունները կը լեցնեն էջերը մեր պատմութեան անիմալի եւ անըմբռնելի սիրագործութիւններու արձանագրութեամբ: Հայուն համար քրիստոնէական կրօնը, աւելի քան որեւէ իրականութիւն, եղած է մղիչ ոյժ զինք կենդանի պահող: Ահա թէ ինչու հպարտ է ան եւ անվախ երբ կ'իջնէ դաշտը պատերազմի ճակատելու ամէն տեսակի փորձութեանց դէմ: Եւ Վարդանանք ուրիշ քան չըրին քացի

անկէ որ հնազանդեցան որպէս զի կարենան ապրիլ յաւիտեան:

Պատերազմը՝ գիտենք, մէկ օր տեւեց միայն: Յաղթանակի կամ պարտութեան հարց չիկար, վասն զի Պարսիկը չյաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել հայը կրակապաշտ դարձնելու ծրագրին մէջ: Հսկայ պետութիւն մը իր լաւագոյն զինուորական ուժերը բերած էր դէմ յանդիման փոքր հողամաս մը գրաւող ազգի մը: Բայց հարցը անոր փոքրութիւնը չէր, այլ հայուն զօրեղ կեցուածքը՝ առաջին, եւ երկրորդ, Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը իբր միակ նամբան արեւելք արեւմուտին կապող:

Պարսիկը առաջինը չէր եւ վերջինն ալ պիտի չըլլար որ ծրագրէր տիրել այդ կեդրոնական դիրքին որպէս զի յաջողէր իր իշխանութիւնը տարածել մինչեւ արեւմտեան երկիրները: Հետագայ դարերուն Հռոմի կայսրերն ալ պիտի փորձէին նոյն Հայաստանի դիրքին տիրանալ այս անգամ իրենց զինուորական եւ քաղաքական կամքը պարտադրելու արեւելեան երկիրներու բնակիչներուն վրայ: Եւ ամէն այսպէս ստեղծուած կացութեան մէջ հայը ենթարկուեցաւ հալածանքի եւ չարչարանքի: Կորսնցուց ժողովուրդ: Կործանուեցան տուններն ու դպրոցները եւ եկեղեցիները հայուն: Բայց ան նորերը մէջտեղ բերաւ, աւելի փառահեղ եւ զօրեղ եւ հաստատուն: Ինչո՞ւ, որովհետեւ իր ամբողջական յոյսը դրած էր կեանք եւ յաւիտեանական ներկայութիւն խոստացող Յիսուսին: Ինչո՞ւ, որովհետեւ ինչպէս Պողոս առաքելը կը քարոզէ, հայը յառեց իր աչքը Յիսուսին իբր իր հաւատին զօրագլուխը: Ահա, պատճառը որ ան կ'ապրի այսօր: Ճիշտ է՝ ցրուած արար աշխարհ, բայց, ինչ հրաշք, կը պահէ կենդանի իր տունը, դպրոցն ու եկեղեցին:

Վարդանանց պատերազմը՝ 451 Մայիս 26-ին, իր ձեռք բերած յաղթանակով մեզ համար հպարտանալու առիթ մըն է: Կը խօսինք ու կը գրենք անոր մասին կարծես տակաւին երէկ պատահած դէպք մը ըլլար: Եւ կարծես դաշտին մէջ նահատակուողները մեր անմիջական ընտանիքի անդամները եղած ըլլային: Բայց ինչո՞ւ զարմանալ: Անշուշտ որ մերիկներն են անոնք, մեր կրօնին հաւատացող, մեր հայ անունը կրող, մեր լեզուն խօսող եւ մեր արիւնը կրող հոգիներ: Եւ կամ աւելի ճիշտ, մենք ենք որ իրենց ստեղծած լեզուն կը խօսինք, իրենց ընդունած եւ պաշտպանած Քրիստոսի հաւատքը ժառանգած ենք, եւ մեր երակներուն մէջ կը հոսի անոնց արիւնը: Եւ ի վերջոյ անոնց մահն է որ կեանք է տուած մեզի:

Երեւակայեցէ՛ք վայրկեան մը: Եթէ անոնք տեղի տուած ըլլային Յազկերտի պահանջին եւ Քրիստոսի կրօնը ուրանային, արդեօք հայ լեզուն, եկեղեցին եւ մշակոյթը գոյութիւն պիտի ունենայի՞ն: Ուրեմն, որքան նակատագրական որոշման մը յանգեցան Վարդան եւ իր ընկերները - մերժել Յազկերտի առաջարկը:

Աւելի քան 1500 տարիներ են անցեր այդ թուականէն ասդին, եւ այսօր մենք զմեզ կը գտնենք նմանօրինակ կացութեան մը մէջ: Հայը ամենուրեք է, տարբեր երկիրներու բնակիչ: Հայրենիքէն ներս եւ դուրս օտարացման փորձութիւնները շատ: Լեզուի, հաւատի, ընտանեկան սրբութեան հարցերը կը ննշեն իր վրայ: Հայու պատմական պատկերը աղաւաղուած կը թուի ըլլալ: Երբ երկու հայեր իմ իմի գան կը խօսին սակայն զիրար չեն հասկնար, դժուար է կամրջել անոնց հոգիները: Այնքան բան փոխուած է:

Այսու հանդերձ կայ հետաքրքրական պարագայ մը: Փոքր չէ թիւը անոնց

որոնք կ'այցելեն, կ'անդամակցին եւ սրտով կը գործեն ոչ-հայ եկեղեցիներու մէջ: Սակայն երբ ժամը գայ ամուսնանալու, զաւակ մկրտելու եւ կամ սիրելիի մը թաղման կարգը կատարելու, կու գան ետ մայրենի եկեղեցին, վասն զի գիտեն Հայց. եկեղեցին իրենց հոգեւոր տունն է ուրիշ հրապոյրով եւ ուրիշ իմաստով: Զեն ուզեր անկէ զրկուիլ:

Վարդանանց պատեւազմը, մեր օրերէն 1552 տարիներ առաջ պատահած, ձգած է իր երկար շուքը եւ յստակ ազդեցութիւնը հայու հոգիին վրայ, որով ան կը հպարտանայ եւ

կ'իւրացնէ հոն կատարուածը, եւ Վահան Թէֆէեանի բառերու նամբով կը յայտարարէ արար աշխարհին.

- «Վասն Յիսուսի, վասն հայրենեաց՝ Յառաջ». Վարդանի ձայնը հոն գոռաց...:
- Յաղթեցինք, կ'ըսէ, Պարսիկը փախաւ...»
Ու կ'իյնայ՝ տալով իր հոգին ամբաւ...:

Այս է խորհուրդը Վարդանանց զօրավարաց դիմակալած նակատագրական պատեւազմին, 451 թուականի Մայիս 26-ին մղուած:

Տ. ՇԱՀԷ Ա. ՔԶՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Նոր Տարուան եւ Սուրբ Ծննդեան տօներուն առիթով, Պատրիարք Սրբազան Հայրը շնորհաւորական եւ բարի մաղթանաց գիրքեր եւ հեռագրեր յղեց Հոգեւոր եւ Կառավարական պետերուն, որոնց շնորհաւորագիրքերը ընդունած է:-

- Ամենայն Հայոց Հայրապետ, Նորին Ս. Օծուքիւն Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսէն:

- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսէն:

- Հռովմէական Կաթողիկ եկեղեցւոյ Քահանայապետէն՝ Նորին Սրբութիւն Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապէն:

- Թուրքիոյ Հայոց Ամեն. Տ. Մեսրոպ Պատրիարք Մութաֆեանէն:

- Մոսկուայի եւ Ռուսիոյ Օրթոտոքս եկեղեցւոյ Ամեն. Տ. Տ. Ալէքսէյ Բ. Սրբազան Պատրիարքէն: